

ยูโทเปีย: มติทางสังคมศาสตร์

ดร.อัจฉรา ชลายนนาวิน¹

บทคัดย่อ

ยูโทเปีย คือ ชุมชนแห่งอุดมคติ (Ideal Community) หรือสังคมแห่งอุดมคติ (Ideal Society) ที่มนุษย์อยู่ร่วมกันในระบบการเมือง กฎหมาย และสังคมที่สมบูรณ์แบบ แนวคิด ยูโทเปียจาก มอร์ ได้ก่อตัวขึ้นมาพร้อมกับยุคแห่งความก้าวหน้า มีจุดหมายเพื่อปรับปรุงสังคม โดยวิพากษ์ถึงสังคมสมัยในศตวรรษที่ 15 ทั้งยังเป็นการนำเสนอรูปแบบซึ่งเป็นทางเลือกใหม่ของสังคมที่ดั่งงามสมบูรณ์แบบ แม้จะเป็นเพียงแค่เรื่องที่ถูกแต่งขึ้น แต่คำว่า ยูโทเปีย ก็ได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางในการอธิบายสังคมที่ได้ถูกตั้งใจสร้างขึ้นเพื่อความเป็นอุดมคติ จึงเป็นการจุดประเด็นของคำถามท้าทายว่า สังคมยูโทเปียคืออะไร และได้เคยเกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์หรือไม่ ทั้งนี้จากการศึกษาเชิงเอกสารได้สะท้อนว่าสังคมยูโทเปียไม่เคยเกิดขึ้นจริงแม้ในช่วงยุคแฉ่งก็ตาม และยูโทเปียอาจถือได้ว่าเป็นความสุขอีกรูปแบบหนึ่งของมนุษย์ที่ผิดหวังกับสังคมแห่งความเป็นจริง อย่างไรก็ตามงานเขียนของมอร์นั้นไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง และเป็นเพียงการที่จะเผยแพร่จินตนาการของ มอร์ เท่านั้น

คำสำคัญ: ยูโทเปีย/ ความเท่าเทียม/ สังคมอุดมคติ/ โทมัส มอร์

¹ ร.บ.ด., นโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ,

อาจารย์ประจำภาควิชาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, อีเมล: auschala2521@gmail.com

Utopia: It's Dimensions in Social Science

Dr.Auschala Chalayonnavin¹

ABSTRACT

Utopia was an ideal community where society possessed a perfect socio-politico-legal system. The concept of Utopia depicted by Thomas More was aiming to the social improvement in extremist critique of the early Renaissance Age. His proposed model was his ambition to a correction of social imperfection. Although Utopia was only his novel derived from his imagination, Utopia has been used extensively describing a world perfect society. Therefore, Utopia was the focal point of the research questions whether it has been really happened in the real world. According to the study, the paper reflected his falsify of Utopian society. Utopia was only believed as people tried to create the dream world disregarding to their disappointed from reality. Therefore, if the work was not based on facts as it's only based on More's fantasy, Utopia was merely another form of fictional novel.

KEYWORDS: Utopia/ Equality/ Ideal Society/ Thomas More

¹ D.P.A. Department of Community Development. Faculty of Social Administration. Thammasat University. E-mail: auschala2521@gmail.com

บทนำ

นับตั้งแต่การปฏิรูปประเทศจีนภายหลังจากนาย สีเจี้ยนผิง ดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์จีนในปี พ.ศ. 2555 นับเป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์การปฏิรูปประเทศจีนมีการทบทวนครั้งใหม่ในทุก ๆ ด้าน จนกระทั่งมาถึงเหตุการณ์การปฏิวัติเพื่อแสดงเจตนาปรารถนาในการปฏิรูปประเทศเพื่อขจัดการคอร์รัปชันในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2557 เหตุการณ์ทั้งสองล้วนสะท้อนความคล้ายคลึงกันในส่วนหนึ่ง นั่นคือการสร้างปรากฏการณ์เพื่อก่อร่างสังคมยูโทเปีย หรือสังคมแห่งอุดมคติในรูปแบบของสังคมนิยมยูโทเปีย (Utopian Socialist) ซึ่งแม้ทั้งสองเหตุการณ์จะมีความซับซ้อนและแตกต่างกัน หากแต่ก็มีเป้าประสงค์อย่างเดียวกันก็คือการสร้างฐานการผลิตของระบบสังคมแบบอุดมคติหรือสังคมแห่งเหตุผล (Rational Society)² ภายใต้ฉลากของยูโทเปียในกรอบของวิธีการแบบสังคมนิยมซึ่งสะท้อนการต่อสู้ทางชนชั้นส่วนหนึ่ง ทั้งนี้วัตถุประสงค์ของทั้งสองผู้นำต่างก็มีบทสรุปที่สอดคล้องกันนั่นคือเพื่อความอยู่ดีกินดี ความเท่าเทียม และขจัดความอยุติธรรมทางสังคม แม้ท้ายที่สุดแล้ววิธีการ (Mean) ของสังคมนิยมยูโทเปียทั้งในแบบไทยและจีนก็อาจจะไม่ได้มีความสมบูรณ์แบบอย่างที่ยั่งยืนจะเป็นเช่นที่กล่าวอ้างโดยโรด แมคแนร์ (Rod McNair) ใน Why has Utopia Fail? ว่า “แต่เราทุกคนต่างก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าเราต่างก็ถวิลหามัน” (McNair, 2006)

² Rational Society ได้ถูกนำมาใช้จากฐานทฤษฎี Rationalization ของ Max Weber โดยเวปเบอร์มองว่าสังคมในช่วงหลังยุคสมัยนิยม (Modern) ได้มีการเปลี่ยนฐานการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของมนุษย์จากความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรม มาสู่ฐานความเชื่อที่ถูกตัดสินด้วยเหตุผลที่ผ่านการทดลองทางวิทยาศาสตร์

อย่างไรก็ตามสิ่งที่สะท้อนให้เห็นจากทั้งสองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในจีน และแม้แต่ในประเทศไทยก็ตาม ต่างก็สะท้อนให้เห็นเปลือกนอกที่มีความคล้ายคลึงกันอยู่อย่างหนึ่งก็คือ เมื่อใดก็ตามที่สังคมประสบพบพบกับความขัดแย้งระหว่างชนชั้น (Class Struggle) หรือความแตกแยกทางสังคม สิ่งหนึ่งที่ดำรงตนอยู่อย่างมีเอกภาพก็คือการวิพากษ์สังคมยูโทเปีย อาจกล่าวได้ว่ายูโทเปียเป็นสิ่งที่ผู้คนต้องการ หากแต่การได้มาของมันกลับคล้ายเส้นขนานกับสภาพบรรยากาศของสังคมในรูปแบบปรกติ หรือแบบทุนนิยมจนไม่อาจบรรจบกันได้ในโลกแห่งความเป็นจริง

ทั้งนี้แม้ในข้อเท็จจริงแล้วยูโทเปียจะเป็นเพียงแค่เรื่องที่ถูกแต่งขึ้นจากจินตนาการของ เซอร์ โทมัส มอร์ แต่คำว่ายูโทเปียก็ได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางในการอธิบายสังคมที่ได้ถูกตั้งใจสร้างขึ้นเพื่อความเป็นอุดมคติและสังคมแห่งความสุขอันเป็นสุดยอดปรารถนาของมนุษย์ ดังนั้นจาก ยูโทเปีย ต่อมาจึงได้ถูกนำไปพัฒนาเป็นคำอื่นที่สะท้อนแนวความคิดเช่นเดียวกันแต่ในความหมายที่แตกต่างออกไปเช่น ไดโทเปีย (Dystopia) หรือสังคมที่เลวร้าย³ เป็นต้น ทั้งนี้ผู้ศึกษากลับมองว่าการฝันหรือการจินตนาการถึงสังคม ยูโทเปีย อาจถือได้ว่าเป็นความสุขอีกรูปแบบหนึ่งของมนุษย์ที่รังเกียจและผิดหวังกับชีวิตของตนที่ได้อาศัยอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงที่ตรงกันข้ามกันอย่างสิ้นเชิงกับสังคมยูโทเปีย และถ้อยงานเขียนของมอร์ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง

³ สังคมในจินตนาการ ถือว่าตรงกันข้ามกับแนวคิดสังคมแบบยูโทเปีย คำว่า “ดิสโทเปีย” นี้ ปกติถือว่าเป็นสภาพการควบคุมทางสังคมที่โหดร้าย รุนแรง พบว่าผู้ใช้คำนี้เป็นครั้งแรกก็คือ จอห์น สจวร์ต มิลล์ เมื่อ ค.ศ. 1868 โดยใช้ศัพท์ภาษากรีก หมายถึง สถานที่ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ล้วนเลวทรามแทนที่จะเป็นสถานที่ที่ดั่งงามที่มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขเช่นในยูโทเปีย

และเป็นเพียงการเผยแพร่จินตนาการ งานของเขาก็อาจเป็นไปได้แค่เพียงนิยายเรื่องหนึ่งเท่านั้น ก่อให้เกิดประเด็นคำถามตามมาว่า “แท้จริงแล้ว ยูโทเปียคืออะไร และจินตนาการของ มอร์ เคยถูกนำมาสร้างสังคมแห่งอุดมคติในโลกมนุษย์ให้ประสบความสำเร็จในช่วงระยะเวลาหนึ่งได้มากน้อยเพียงใด”

คำถามท้าทาย

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาและทำความเข้าใจความหมายของคำว่า ยูโทเปีย ทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบันในมิติต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ นอกจากนี้ยังต้องการตรวจสอบว่าในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ที่ได้พยายามสร้างสังคมยูโทเปียขึ้นหลายครั้งหลายคราด้วยกัน แท้จริงแล้วสังคมยูโทเปียเคยเกิดขึ้นหรือไม่

เพื่อที่จะตอบคำถามท้าทายนี้ผู้เขียนได้ทำการศึกษาจากเอกสารจากการทบทวนข้อมูลทุติยภูมิ อาทิ บทความทางวิชาการ หนังสือ งานวิจัย เว็บไซต์ และสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง โดยข้อมูลได้ถูกนำมาเรียบเรียง และนำเสนอด้วยวิธีการเชิงพรรณนา

เนื้อหา

Utopia เป็นคำที่เกิดจากการผสมภาษากรีกอันมีต้นกำเนิดมาจาก OU’ แปลว่า ไม่ และ TO’NOC ที่แปลว่า สถานที ซึ่งสามารถอ่านเป็นภาษาอังกฤษได้ว่า eutopia ซึ่งสามารถแปลได้ว่าสถานที่แห่งความดีงาม หรือ good place น่าสังเกตว่า คำว่า ยูโทเปีย ในภาษาอังกฤษ ออกเสียงเหมือนกันทุกประการกับ Eutopia (กรีก: **Εὐτοπία** [Eutopia]) มีความหมายว่า “สถานที่ดี” (Lyman & Sargent, 2005, p. 11) โดยมากแล้ว

คำว่ายูโทเปียมักถูกนำมาใช้ในความหมายของความเท่าเทียมทางสังคม เศรษฐกิจ และความเป็นธรรม ผ่านรากฐานความเป็นธรรมของระบบ โครงสร้างทางสังคม (Lyman & Sargent, 2005, p. 11).

แนวคิดเรื่องยูโทเปียและความชอบธรรมของสังคมอุดมคติภายใต้ ฐานรากของความเท่าเทียมทางสังคมปรากฏให้เห็นเด่นชัดในนวนิยายของ เซอร์ โทมัส มอร์ ในปี ค.ศ. 1516 ซึ่ง มอร์ เคยเขียนไว้ในคำแนบของหนังสือ เขาว่า “Wherefore not Utopie, but rather rightely my name is Eutopie, a place of felicitie” โดยมอร์หลีกเลี่ยงที่จะใช้คำว่า Utopie (ไม่มีจริง) (Lyman & Sargent, 2005) และไม่ใช้คำว่ายูโทเปีย (Eutopia) ซึ่งหมายถึง สถานที่ที่ดี ดังนั้นเมื่อ มอร์ กลับใช้คำแผลงจาก ยูโทเปีย เป็น อิวโทเปีย (Eutopie) จึงทำให้น่าจะสร้างสมมุติฐานได้ว่า อิวโทเปีย ของเขา อาจหมายถึง สถานที่แห่งความรื่นรมย์ซึ่งอาจไม่มีอยู่จริง (Demavivas, 2016)

ทั้งนี้ในนวนิยายของ มอร์ ได้กล่าวถึงสังคมอุดมคติที่อยู่ในจินตนาการของ มอร์ บนสังคมที่ตั้งอยู่ในเกาะแห่งหนึ่ง พบว่าแนวความคิดเรื่อง ยูโทเปีย ของ มอร์ มีความสอดคล้องกับความเชื่อในพระคัมภีร์ไบเบิลทางคริสต์ศาสนาที่มีการกล่าวถึงการเมืองและการเปลี่ยนแปลงถิ่นฐานเนื่องมาจากภาวะน้ำท่วมใหญ่ที่ปรากฏอยู่ในปฐมบทอย่าง Genesis Nation Descended from Noah อยู่มากที่สุดเพียง เนื่องจากช่วงหนึ่งของชีวิต มอร์เอง เขาก็เคยมีความพยายามที่จะรับใช้ศาสนาด้วยการบวชเป็นพระในช่วงปี ค.ศ. 1503-1504 ก่อนที่จะตัดสินใจเข้ารับใช้ประเทศในด้านการเมืองแทนในช่วงระยะเวลาถัดมา (Lodder & Kokkori, 2013, pp. 1-9)

แนวคิดเรื่อง ยูโทเปีย หรือสังคมอุดมคตินั้นได้ถูกอ้างถึงหลายครั้งด้วยกันหากมีการกล่าวถึงสังคมที่สมบูรณ์แบบทั้งในแง่ความเชื่อของศาสนา วัฒนธรรม และสังคม ซึ่งทั้งหมดทั้งมวลต่างมีความเชื่อมโยงอยู่กับฐานคิดของสังคมอุดมคติที่เชื่อว่า มนุษย์ต่างเชื้อชาติ ศาสนา ภูมิลำเนา และวัฒนธรรม ต่างก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข เต็มเต็มซึ่งกันและกันทางสังคม และถึงพร้อมไปด้วยความเท่าเทียม

โดยทั่วไปแล้ว ยูโทเปีย มักถูกนำมาใช้ในสังคมอุดมคติที่เต็มไปด้วยความเท่าเทียม เสรีภาพ และภราดรภาพทางความคิด สังคมที่มนุษย์สามารถดำรงชีวิตได้ตามปรารถนาในทรัพยากรตามธรรมชาติที่ไม่มีวันหมดสิ้นไป (Sustainability) พบว่านับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ยูโทเปีย ได้ถูกอ้างถึงหลายครั้งด้วยกัน โดยเฉพาะในเวลาที่มีมนุษย์ประสบกับภาวะยากลำบากและขัดแย้ง นอกจากนี้ยังพบว่าการนำยูโทเปียมาใช้ทั้งในอดีตและปัจจุบันกลับแสดงนัยถึงความวาดหวังถึงสังคมในโลกหน้า หรือโลกอนาคต ที่ในบางครั้งก็เหมือนจะเป็นเส้นขนานกับโลกแห่งความเป็นจริง ดังจะสามารถอ้างอิงได้ดังต่อไปนี้

Utopia ในมิติทางสังคมศาสตร์

ในหนังสือเรื่อง “สวรรค์บนดิน หรือ สวนสวรรค์ Eden (The Earthly Paradise-Garden of Eden)” โดย Hieronymus Bosch’s; The Garden Earthly Delight ในหนังสือดังกล่าวเสนอที่กันว่า แท้ที่จริงแล้วยูโทเปียก็คือแนวคิดเชิงอุดมคติเกี่ยวกับโลกอันสมบูรณ์แบบในสวนสวรรค์ที่มนุษย์ชายหญิงคู่แรกได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขซึ่งก็คืออดัมและอีฟ จากนั้นเมื่ออีฟได้รับประทานผลไม้ต้องห้ามและละเมิดคำสั่งของพระเจ้าเป็นเจ้าบนสวรรค์จึงทำให้โลกที่สมบูรณ์แบบกลายเป็นโลกที่ไม่สมบูรณ์แบบไป

(Dystopia) เชื่อว่าแนวคิดสังคมนิยมโทเปียมีมาตั้งแต่ยุคคลาสสิก ด้วยทฤษฎีโลกของแบบของเพลโตในสมัยกรีกโรมัน (380 ปีก่อนคริสต์ศักราช) ซึ่งโลกของแบบ (Theory of Forms) ของเพลโตนั้น ดูจะยังเน้นความสมบูรณ์ด้วยความเป็นต้นแบบของสิ่งที่มีอยู่บนโลกมนุษย์โดยเชื่อว่ามนุษย์สามารถเข้าถึงโลกของแบบได้ด้วยความคิดและเหตุผล เขาเชื่อว่าจิตวิญญาณ และความดีงามของมนุษย์นั้นเป็นอมตะ โลกแห่งความเป็นอมตะจะปราศจากความทรามานและความเจ็บปวดซึ่งแตกต่างกันไปอย่างสิ้นเชิงจากโลกที่จับต้องได้ (Material World) (Brickhouse & Smith, 2015)

สังคมนิยมโทเปียได้ถูกกล่าวถึงในหนังสือเล่มแรกในชื่อ Plato's Republic ซึ่งเขียนโดยเพลโตเมื่อราว 380 ปีก่อนคริสตกาล อันเป็นภาพสะท้อนบทสนทนาระหว่างโสเครตีสและชาวเอเธนถึง ความหมายของคำว่าความยุติธรรม เพลโตได้กล่าวถึงเมืองคัลลิโพลิส (Kallipolis) อันเป็นจุดเริ่มต้นของบทสนทนาที่เขาได้ทำการอธิบายถึงโครงสร้างของประชากรและผู้ปกครองที่พึงปรารถนาของเมืองคัลลิโพลิส ซึ่งเพลโตเรียกกษัตริย์ของเมืองว่า Philosopher King หรือ กษัตริย์แห่งปรัชญา รวมไปถึงการพยายามพรรณนาบทบาทของนักปรัชญาที่มีต่อสังคมอุดมคติในเมืองคัลลิโพลิสนี้ โดยจุดเริ่มต้นของบทสนทนาเริ่มขึ้นระหว่างโสเครตีสและชาวเอเธนด้วยคำถามที่ว่า มนุษย์ที่มีความยุติธรรมมีความสุขมากกว่ามนุษย์ที่อยุติธรรมจริงหรือ? และ อะไรคือความสัมพันธ์ระหว่างความยุติธรรมและความสุข? ทั้งสองคำถามนำไปสู่ภาพร่างแห่งสังคมที่พึงประสงค์ และการอธิบายความสุข ความยุติธรรม และสังคมแห่งอุดมคติในประเด็นต่าง ๆ ทั้งในศาสตร์ด้านการเมือง การปกครอง และการบริหารรัฐกิจ เป็นต้น (Urmsom, 1997)

หนังสือได้แบ่งออกเป็นสามส่วนด้วยกัน คือ 1) บทสนทนา (Conversation) 2) บทแสดงภาพแห่งจินตนาการ (Fictional Depiction) 3) บทนำเสนอ นโยบาย (Policy Proposal) โดยหนังสือได้แบ่งพลเมืองออกเป็นโครงสร้างทางคุณลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของพลเมือง ซึ่งแบ่งออกได้เป็นสี่ลักษณะคือ “ทอง” “เงิน” “บรอนซ์” และ “เหล็ก” (Brickhouse & Smith, 2015) พลเมืองในกลุ่มทองจะถูกฝึกฝนเป็นเวลากว่า 50 ปี เพื่อให้เป็นคนดี และเป็นผู้แทนของประชาชนอย่างแท้จริง (Benign Oligarchs) หรืออาจเรียกได้ว่าเพื่อเป็นกษัตริย์แห่งปรัชญา (Philosopher-King) กษัตริย์จะเป็นผู้ควบคุมและวางกฎเกณฑ์ของบ้านเมือง ภูมิปัญญาแห่งกษัตริย์จะสามารถส่งเสริมการกระจายทรัพยากรของเมืองไปสู่ประชาชนอย่างทั่วถึงกัน ขจัดความอดอยากหิวโหย หากแต่เพียงรายละเอียดในขั้นตอนของกระบวนการในการที่จะส่งเสริมนโยบายเหล่านี้ยังไม่ชัดเจนนักในงานของเพลโต การสร้างรูปแบบการเรียนรู้ของกษัตริย์ถือได้ว่าเป็นแกนหลักของ Plato Republic เพื่อให้กษัตริย์ได้เป็นผู้ที่มีจิตใจกว้างขวาง (Pacifism Attitude) ในการดูแลพลเมืองอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ยังในหนังสือยังไม่ปรากฏบทบาทของรัฐและกษัตริย์ในการส่งพลเมืองเข้าร่วมต่อสู้ในศึกสงครามระหว่างรัฐ หากแต่หนังสือจะมีการอธิบายถึงการส่งทหารรับจ้างเข้าร่วมรบแทนพลเมืองของรัฐในภาวะสงคราม (Brickhouse & Smith, 2015)

ต่อมาในยุคศตวรรษที่ 15 ยูโทเปียก็ได้ถูกกล่าวถึงอีกครั้งในงานเขียนของเซอร์ โทมัส มอร์ พบว่า มอร์ ได้พยายามนิยามคำว่า “ยูโทเปีย” (Utopia) โดยมีรากศัพท์มาจากภาษากรีก eu-topia ซึ่งหมายถึง “Good Place” (สถานที่ที่ดี) แต่เสียงของคำนี้ได้ไปพ้องกับคำในภาษากรีกว่า ou-topia ซึ่งหมายความว่า “No-Place” (ไม่มีที่ใด) ซึ่งเป็นการอ้างถึงสังคมอุดมคติ

เช่นเดียวกันในชื่อเรื่องเดียวกัน ต่อมาสังคม ยูโทเปีย โดย มอร์ จึงถูกอ้างอิงโดยนักสังคมศาสตร์หลายท่านในฐานะพิมพ์เขียวของกลไกการทำงานของรัฐบาลที่สมบูรณ์แบบ บ้างก็ว่างานของเขาเป็นเพียงงานที่ประชดประชันสังคมอังกฤษในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์มากกว่าที่จะเป็นงานเขียนเพื่อแสดงสังคมอุดมคติที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความจริง อย่างไรก็ตามหนังสือได้ถูกพิมพ์เพื่อเผยแพร่ในหลายประเทศด้วยกันด้วยความสับสนและความไม่ชัดเจนว่าควรอ้างความหมายของยูโทเปียไปสู่ความหมายว่า No Place (เป็นที่ที่ไม่มีอยู่จริง) หรือ Good Place (เป็นที่ที่ดี) กันแน่ ซึ่งความหมายที่ดีที่สุดที่ควรจะเป็นก็คือ ความรวมของทั้งสองความหมายเข้าด้วยกันอันสามารถสรุปได้ว่าที่ที่ดีอันไม่มีอยู่จริง (Royal Spanish Academy, 2001)

หากกล่าวถึง ยูโทเปีย ในมิติด้านสิ่งแวดล้อม มอร์ ได้อธิบายคุณลักษณะดังกล่าวว่าเป็น ทางเลือกใหม่ที่สังคมจะได้มีการปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวอย่างลึกซึ้ง ดังนั้นสังคม ยูโทเปีย จึงเป็นสังคมที่สร้างขึ้นมาเพื่อที่จะเสนอวิถีแห่งอุดมคติที่มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมานฉันท์ นอกจากนี้คำว่า ยูโทเปีย ยังถูกใช้ในเชิงสิ่งแวดล้อมโดยนักวิชาการชาวดัตช์ (Dutch) ชื่อ มาเรียส เดอร์ กัส (Marius de Geus) เพื่อเป็นแรงบันดาลใจในแง่ของการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อสร้างสรรค์โลกสีเขียว (Green Political Movement) (Lodder, Kokkori, & Mileeva, 2013, pp. 1-9)

เศรษฐกิจแบบยูโทเปีย (Economic Utopia) ถูกอ้างอิงถึงในลักษณะของชุมชนที่มีความพยายามที่จะสร้างระบบเศรษฐกิจแบบยูโทเปียขึ้นเพื่อแก้ปัญหาของเงื่อนไขทางระบบเศรษฐกิจที่โหดร้ายทารุณในยุคศตวรรษที่ 19 แนวความคิดของระบบเศรษฐกิจแบบยูโทเปียถือกำเนิดขึ้นจากแนวความคิด

ที่ว่าสังคมในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมนั้นนำไปสู่ความย่ำแย่ของคุณภาพชีวิต มนุษย์อันเป็นผลมาจากการพัฒนาแนวความคิดจักรวรรดินิยม และแนวคิดทุนนิยมเสรี โดยหลักการของระบบเศรษฐกิจแบบยูโทเปียที่สำคัญก็คือการกระจายสินค้าด้วยความชอบธรรม และจัดระบบการใช้เงินตราออกไป ผู้คนในระบบเศรษฐกิจแบบยูโทเปียจะผลิตในสิ่งที่ตนเองถนัด และพึงใจทำเท่านั้น นอกจากนี้เศรษฐกิจแบบยูโทเปียยังนำเสนอแนวความคิดที่พลเมืองจะมีความสุขกับการใช้สินค้าสาธารณะ (Bellamy, 1960) อันจะทำให้พลเมืองไม่มุ่งเน้นในการทำงานเพื่อผลิตผลผลิตเพียงเพื่อหวังผลกำไรและความอยู่รอด จนกระทั่งทำให้พลเมืองมีเวลาว่างเหลือเพื่อที่จะพัฒนาความรู้ทางวิทยาศาสตร์และศิลปะ นักคิดผู้ริเริ่มระบบเศรษฐกิจแบบ ยูโทเปีย มีหลายท่านด้วยกัน เช่น เอ็ดเวิร์ด เบลลามี (Edward Bellamy) ในหนังสือเรื่อง Looking Backward หรือ วิลเลียม มอร์ริส (William Morris) ใน News from Nowhere และแม้แต่มาร์กซ์ (Marx) ก็ยังได้วิจารณ์แนวคิดสังคมนิยมแบบดั้งเดิมว่าเป็น ยูโทเปีย และ อีริค แฟรงก์ รัสเซล (Eric Frank Russell) ใน The Great Explosion (1963) ที่กล่าวถึงระบบเศรษฐกิจแบบยูโทเปียว่าเป็นรูปแบบของการแลกเปลี่ยนสินค้าในลักษณะชุมชน (Local Exchange Trading System)

ยูโทเปีย ในทางเศรษฐกิจมักถูกมองว่าอยู่คนละขั้วกับมิติทางการเมือง เช่น โรเบิร์ต เอ เฮนเลิน (Robert A. Heinlein) ผู้แต่ง The Moon is a Harsh Mistress แสดงภาพลักษณ์ของสังคมเศรษฐกิจแบบยูโทเปีย ในแนวทาง Liberian Individualism หรือเสรีชนนิยม โรเบิร์ต นำเสนอภาพความเป็นทุนนิยมในรูปแบบ ยูโทเปีย ในลักษณะกลไกทางตลาดเสรีโดยอยู่ภายใต้กรอบของ Private own Enterprise หรือการบริหารงานในรูปแบบ

เอกชนที่ปราศจากการครอบงำขององค์กรรัฐ และรัฐมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ปัจเจกในลักษณะชอบธรรมและเท่าเทียม ลัทธิทางเศรษฐกิจแบบยูโทเปียจะไม่มี การเสนอหัวข้อในเรื่องของ ความล้มเหลวทางการตลาด หรือ Market Failure⁴ มีแต่การนำเสนอรูปแบบ ของความล้มเหลวทางการวางแผนการผลิต (Planning Failure) และมัก มุ่งเน้นการนำเสนอรูปแบบของการบูรณาการร่วมกันระหว่างความเป็นสังคมนิยม และทุนนิยม หรือในลักษณะของการตลาดแบบสังคมนิยม (Market Based Communism) ที่มุ่งเน้นการทำลายความเป็นชนชั้นทางสังคมที่รัฐ ไม่เคยพิชิตอาณาเขตดังกล่าวได้เลยในประวัติศาสตร์ (Heinlein, 1982, p. 207)

ทั้งนี้โลกของยูโทเปีย คือ สังคมแห่งความสุขซึ่งถือเป็นจุดสิ้นสุด ทางประวัติศาสตร์ หากแต่ในทางโครงสร้างทางการเมือง สังคม ยูโทเปีย กลับ ถูกมองในลักษณะของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่รวมกันเป็นหนึ่ง (Polyculturalism) ตัวแบบสังคมการเมืองแบบยูโทเปีย มักจะสะท้อนการ รักษาอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมของตนท่ามกลางความหลากหลายทาง วัฒนธรรมภายใต้ความมีส่วนร่วมทางสังคม และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทางสังคม (Spannos, 2008)

อย่างไรก็ดีหากมอง ยูโทเปีย ในทางศาสนา ยูโทเปียมักถูกมองเป็น การบูรณาการระหว่างศาสนา (Intra-Religious) ในลักษณะความซ้อนทับ

⁴ ความล้มเหลวของตลาด (Market Failure) หมายถึง ภาวะที่กลไกตลาดไม่สามารถ จัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพได้ หรือภาวะที่ตลาดไม่สามารถตอบสนอง ความต้องการของสาธารณะทั้งในแง่ของปริมาณหรือราคาของสินค้าได้ รวมทั้งการ ที่ตลาดไม่สามารถสะท้อนต้นทุนหรือประโยชน์ที่แท้จริงได้

ของความหลากหลายทางวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกันซึ่งไม่สามารถเกิดขึ้นได้แม้ในอนาคตอันใกล้ หรือไกลออกไปในโลกแห่งความจริง พระเจ้าในยูโทเปีย คือการมีพระเจ้า และพระศาสดาร่วมกันในทุก ๆ ศาสนาในมุมมองของผู้ที่นับถือนอกจากนี้ผู้นำทางศาสนาและผู้นำทางจิตวิญญาณต้องยอมรับในวิทยาศาสตร์ที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อทางศาสนาและลึ้มล้างแนวความคิดและความเชื่อทางจิตวิญญาณออกให้หมดไป ผู้นำทางจิตวิญญาณจะต้องกำจัดการแบ่งแยก และโน้มนำแนวความเชื่อทางศาสนาให้อยู่ในความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียว ถือเป็นกรำกำเนิดของศาสนา ยูโทเปีย หรือ Religions of Human พระเจ้าจะถูกนิยามให้สามารถพิสูจน์ได้ทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้นศาสนาจึงถือได้ว่าเป็นเงื่อนไขที่ถูกใช้เพื่อการกระตุ้นให้มนุษย์เชื่อและโน้มนำชีวิตของตนเองให้ก้าวต่อไปข้างหน้าได้ในภาวะที่ยากลำบากเท่านั้น มิใช่การเชื่อมั่นในพระเจ้าแบบไม่ลืมหูลืมตาหรือไร้เหตุผล (Peltoniemi, 1984)

อนึ่ง ในแง่ของศาสนาอิสลาม ศาสนายิว และศาสนาคริสต์ กลับมองยูโทเปีย เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางศาสนาของตน (Folk Religious Forms) ยูโทเปียถูกมองเป็นสวนสวรรค์อีเดน (Eden) หรือ Garden of Delight สะท้อนนัยของความเป็นอิสระจากความวิตกกังวล หรือแสดงอาการตรัสรู้ (Enlightenment) เป็นภาวะของความเป็นอิสระจากความทุกข์ ความเจ็บปวด ความอดอยากหิวโหย และความตาย เป็นที่รวมของเหล่านางฟ้า และเทวดาที่มีชีวิตอยู่อย่างอิสระเสรี นอกจากนี้ในทางศาสนาพุทธ และฮินดูมองยูโทเปีย เป็นภาวะตื่นของปัญญา เป็นการตรัสรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติกรรมฐาน และเจริญภาวนาเป็นนิสสินธุ์จนพ้นสภาพแห่งการรบกวนทางจิตหรือสังขาร ไปสู่สภาวะแห่งความหลุดพ้น หรืออนัตตา และถือได้ว่าเป็นภาวะที่หลุดพ้นจาก

วิถีสงสาร อย่างไรก็ตามก็ตีศาสนาในความหมายของ มอร์ ถือเป็นการทำลายความคิดและความเชื่อทางศาสนาดั้งเดิมอย่างรุนแรง เนื่องจาก มอร์ เชื่อว่ามนุษย์ที่ทำได้จะไม่ได้รับผลตอบแทนแห่งความดีเหล่านั้น (Peltoniemi, 1984)

ในอดีตพบความพยายามของมนุษย์ที่จะสร้างสังคมยูโทเปียขึ้นมาหลายครั้งหลายคราด้วยกัน โดยเฉพาะในช่วงศตวรรษที่ 19 ซึ่งถือได้ว่าเป็นยุคตื่นครั้งที่สอง (Second Great Awakening) เช่นสังคมแห่งผู้หญิงของโจฮันเนส เคลเฟิส (Johannes Kelpius) หรือ Harmony Society โดยคริสเตียน เทียโซฟี (Christian Theosophy) เป็นต้น อย่างไรก็ตามก็ตีสังคมรูปแบบนี้อยู่ได้เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งในอดีตเท่านั้น (Peltoniemi, 1984)

ยูโทเปีย ในเชิงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ถือได้ว่าเป็นจุดกำเนิดแห่งความเป็นอนาคต เชื่อกันว่าการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตแบบยูโทเปีย (Utopian Living Standard) เช่น การพัฒนาทางเทคโนโลยีทางการแพทย์จะสามารถกำจัดความเจ็บปวดและความตายให้หมดไป วิถีชีวิตในรูปแบบปรกติของมนุษย์จะถูกแทนที่ด้วยกลวิธีทางวิทยาศาสตร์ เช่น การกิน การดำรงชีพ หรือแม้แต่การสืบพันธุ์ และการดำรงเผ่าพันธุ์มนุษย์ ทำให้มีเทคโนโลยีหลากหลายประการด้วยกันที่สร้างขึ้นจากแรงบันดาลใจในความเป็น ยูโทเปีย เช่น บ้าน และรถ เป็นต้น

เลน แบงก์ (Lain Bank) กล่าวว่าเทคโนโลยีแบบยูโทเปียจะเป็นจุดเริ่มของความเหมาะสมทางเทคโนโลยีที่จะช่วยลดการเกิดอุบัติเหตุและผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่จะสามารถทำลายเผ่าพันธุ์มนุษย์ให้สูญสิ้นไปบ้างก็สนับสนุนเทคโนโลยีในด้านการกระตุ้นกลไกทางชุมชนขนาดเล็กเพื่อให้

เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน เช่น แดริค เจนเซน (Derrick Jensen) เป็นต้น (Bank, 2013)

ดอริส เลสซิง (Doris Lessing) ใน *The Marriages between Zones Three, Four, and Five* (1980) กล่าวว่า คุณค่าของความเป็นหญิงและชายนั้นไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ในสังคมยูโทเปีย ในขณะที่ อลิสซาเบท แมน บอร์กีส์ (Elizabaeth Mann Borghese) ใน *In My own Utopia* (1961) กล่าวว่า ความแตกต่างในเรื่องเพศนั้นยังคงดำรงตนอยู่ในสังคมยูโทเปีย อนึ่งแนวความคิดของความเป็นเพศเดียวหรือ Single Gender Worlds เป็นปรากฏการณ์อีกรูปแบบหนึ่งของแนวความคิดแบบยูโทเปีย ที่แสดงนัยถึงเพศในสังคม บ้างอ้างว่าการเป็นหญิงคือความผิดปรกติ หรือโรคร้ายที่จะทำให้ลายมนุษย์เพศชาย เช่นเดียวกันที่การพัฒนาทางเทคโนโลยีจะทำให้มนุษย์สามารถเจริญเผ่าพันธุ์ได้โดยไม่ต้องอาศัยเพศอีกต่อไป ในขณะที่ โจแอนนา รุส (Joanna Russ) ได้ให้ทัศนะถึงสังคมยูโทเปีย ไว้ใน *The Female Man* ว่าเป็นจุดกำเนิดของความเท่าเทียมกันทางเพศอย่างแท้จริง อันจะปราศจากความแบ่งแยกทั้งหมด แสดงนัยสำคัญถึงความเป็นอิสระของเพศแม่จากการแบ่งแยกทางชนชั้นและสถานะทางเพศในสังคมแห่งโลกอนาคต

ประวัติศาสตร์การสร้างยูโทเปีย

พบว่าในศตวรรษที่ 19 สังคมสหรัฐฯ และยุโรปมีความเจริญเติบโตเป็นอย่างยิ่งจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ในขณะเดียวกันที่เมื่ออุตสาหกรรมมีความเจริญก้าวหน้า สังคมในยุคนั้นก็ถวิลหาสังคมที่สมบูรณ์แบบ ก่อให้เกิดการปฏิวัติและการปรับปรุงสังคมสหรัฐฯอยู่บ่อยครั้งด้วยกัน พบว่าในยุคนั้นมี การเติบโตของกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนทางความคิดและความเชื่อที่มีความคล้ายคลึงกับสังคมอุดมปัญญาของ เพลโต และ โซเครติส

ที่เทียบเคียงได้กับ ยูโทเปีย ผ่านสังคมตัวแบบที่ก่อรูปก่อร่างโดยปัญญาชนในยุคนั้น

สังคม ยูโทเปีย ตัวแบบในยุคแรก ๆ ในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมเกิดขึ้นมาจากวัตถุประสงค์เพื่อการรวมกลุ่มทางศาสนาในรัฐเพลซิลวาเนีย ปี ค.ศ. 1804 ที่มีชื่อว่า “จอร์จแรป” (George Rapp) โดยมีสมาชิกในช่วงยุคแรกเริ่มกว่า 600 คนด้วยกัน สมาชิกมีการอาศัยอยู่ร่วมกันในระบบคอมมูน (Commune) โดยรวมหุ้นกันซื้อที่ดินเพื่อการเพาะปลูกและมีผู้นำทางศาสนาเป็นผู้จัดตั้งกลุ่ม จอร์จแรป มีการปฏิบัติตนตามความเชื่อในพระคัมภีร์ไบเบิลอย่างเคร่งครัด และยึดถือหลักปฏิบัติด้วยความเคารพและมีน้ำใจต่อเพื่อนบ้านตามหลักศาสนาคริสต์ ทำให้ จอร์จแรป สามารถดึงดูดสมาชิกเข้าร่วมกลุ่มได้มากถึง 6,000 คน ในปี ค.ศ. 1830 (Heinz, 1994)

หลังจากศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมาพบว่า ยูโทเปีย ถูกนำมาใช้ในทางสังคมต้นแบบ หรือสังคมสมบูรณแบบในลักษณะสมเหตุสมผล (Rationalization) แทนที่ความเชื่อที่แฝงเร้นแนวคิดและคำสอนทางศาสนามากขึ้น ดังจะแสดงให้เห็นจากแนวความคิดของนักทฤษฎีที่ชื่อ โรเบิร์ต โอเวน (Robert Owen) ที่ผลิตงานเขียนที่กล่าวถึงสังคม ยูโทเปีย ในแง่ของความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้นักทฤษฎีชาวฝรั่งเศสที่ชื่อ ชาลส์ เฟอร์เรีย (Charles Fourier) ยังได้มีการกล่าวถึงรูปแบบทางสังคมที่ประกอบไปด้วยรัฐบาลที่มาจากความสมัครใจที่เรียกว่าฟารานเนค (Phalanxes) ที่กล่าวถึงโลกที่ประกอบด้วยรัฐที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่มีการแบ่งแยกรัฐ อันนับเป็นรัฐสากลที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วทั้งโลก (Beecher, 1986, pp. 195-196)

ต่อมาในช่วงปี ค..ศ. 1840 นับได้ว่ายุโรปและสหรัฐอเมริกา ได้ก้าวมาถึงจุดสูงสุดของการแสวงหา และการพยายามสร้างสังคมสมบูรณ์แบบหรือยูโทเปีย มนุษย์เริ่มเชื่อว่าหากทุกคนเป็นคนดี สังคมที่สมบูรณ์แบบย่อมเกิดขึ้นได้อย่างไม่ต้องพยายามอะไรมากมาย ดังนั้นสถาบันทางสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะถือว่าเป็นจุดกำเนิดในการผลิตมนุษย์ที่มีอุปนิสัยที่สมบูรณ์พร้อมและถึงพร้อมซึ่งคุณธรรม สถาบันทางสังคมจึงได้รับการปฏิบัติและเปลี่ยนแปลงหลายครั้งด้วยกันในสังคมยุโรปและสหรัฐยุคนี้ อาทิ การปฏิวัติทาสในสหรัฐ และการปฏิวัติฝรั่งเศส เนื่องจากในเบื้องต้นของมนุษย์ต่างเชื่อว่า ยูโทเปีย คือความศรัทธาของมนุษย์ที่เชื่อในความเป็นอุดมคติและการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นนั่นเอง (Beecher, 1986, pp. 195-196)

พบว่า ยูโทเปีย ที่สังคมต่างพากันแสวงหาและพยายามทำให้เกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 18 ได้รับอิทธิพลอย่างยิ่งจากงานเขียนของ มอร์ โดยนวนิยายเชิงเสียดสีสังคมชิ้นนี้ทำยที่สุดแล้วกลับสะท้อนความเป็นจริงว่าแท้จริงแล้วมนุษย์เคารพในความดีงามและคุณธรรม (Virtue) ความดีงามเหล่านี้อาจซ่อนอยู่ในความจริง ความดี เหตุผล และความมีน้ำจิตน้ำใจของมนุษย์ในเบื้องต้น อย่างไรก็ตามภายใต้สังคมที่ประกอบไปด้วยความเป็นวัตถุนิยม สิ้นทรัพย์ส่วนบุคคล และวัฒนธรรมของการค้าในรูปแบบตลาดเสรี สิ่งเหล่านี้กลับเป็นเครื่องที่กีดขวางความดีงามของมนุษย์ไม่ให้เกิดขึ้นได้ในโลกแห่งความจริง หากแต่ในแท้จริงแล้ว สังคมมนุษย์ปุถุชนอย่างเรา ๆ ก็ต่างถวิลหาและไขว่คว้าหาสิ่งที่ดีงามที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้ภายใต้เงื่อนไขของโลกทุนนิยมในปัจจุบัน แนวคิดเรื่อง ยูโทเปีย ทั้งในอดีตและปัจจุบันจึงเป็นเพียงแต่โลกที่สะท้อนได้เพียงแต่กันบึงแห่งความดีงามในตัวมนุษย์ และหลักธรรมคำสั่งสอนทาง

ศาสนา ซึ่งนับเป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่เราทุกคนต่างก็ต้องการให้มันเกิดขึ้น
จริงในสังคมเพียงเท่านั้น

บทสรุป

จากการสรุปความในแนวคิดเรื่องยูโทเปียจากนักปรัชญาหลายท่าน
ดังกล่าวมาแล้วในเบื้องต้น ทุกท่านได้แสดงคุณลักษณะของคำว่ายูโทเปีย
และการอ้างอิงถึงคำเหล่านี้ไว้ในแนวคิดและศาสตร์ที่แตกต่าง โดยนักคิดและ
นักเขียนแต่ละท่านมีความคิดความเชื่อที่แตกต่างกันออกไป อันจะสามารถ
สรุปคุณลักษณะเด่นของเงื่อนไขความเป็นยูโทเปียอันเป็นแกนหลักไว้ได้ดังนี้

ประการแรก แนวความคิดและความเชื่อแบบ ยูโทเปีย ถือเป็น
ความพยายามของมนุษย์ในการที่จะสร้างสังคมขึ้นมาใหม่ที่สะท้อนคุณค่าของ
ความเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้ในชีวิตหน้า

ประการที่สอง ในความหลากหลายวัฒนธรรม สังคม และศาสนา
ปัจจัยดังกล่าวเก็บจำความทรงจำของมนุษย์ในเรื่อง ยูโทเปีย ไว้ในแง่มุมมองของ
มนุษย์ชาติที่สามารถดำรงชีวิตในรูปแบบแรกเริ่ม และเรียบง่าย ใน
ขณะเดียวกันที่มนุษย์ก็สามารถมีความสุข และเติมเต็มในวิถีชีวิตเหล่านั้นได้
เป็นอย่างดีในวิถีชีวิตในอดีตที่ได้สะท้อนถึงความกลมกลืนระหว่างวิถีชีวิตของ
มนุษย์และธรรมชาติ ในโลกของ ยูโทเปีย มนุษย์มีความต้องการที่จำกัด (ต่าง
จากเศรษฐศาสตร์ที่มนุษย์มีความต้องการอย่างไม่จำกัด) และความต้องการ
เหล่านั้นสามารถถูกเติมเต็มได้โดยธรรมชาติโดยปราศจากการแก่งแย่ง
สงคราม ความยากลำบาก และงานที่ทารุณ ในโลกของยูโทเปีย มนุษย์เป็น
เพียงสิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ ที่มีความเจียมเนื้อเจียมตัวอยู่บนโลกใบใหญ่

ประการที่สาม ในทางศาสนา ยูโทเปีย ถูกมองเป็นเครื่องช่วยบำบัดมนุษย์ในภาวะที่ยากลำบากของชีวิต แสดงความคาดหวังในการที่จะไปสู่ที่ที่ไม่ได้อยู่จริง ยูโทเปีย คือโลกแห่งจินตนาการ แต่กระนั้นก็เป็นທີ່ที่สมบูรณ์แบบที่อาจจะมิได้อยู่ได้ในชีวิตหน้า สิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องจุดประกายความหวังให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้อย่างมีความสุขตามสมควรในโลกปัจจุบัน และมุ่งมั่นที่จะทำตามบรรทัดฐานแห่งความดีงามของสังคมต่อไป

ประการที่สี่ ยูโทเปีย อาจแสดงถึงสังคมสมบูรณ์แบบที่มีอยู่จริงในยุค Golden Age ในกรีกโบราณ ราวศตวรรษที่ 8 ก่อนประวัติศาสตร์ อันจะถูกจารึกไว้ในบทกลอนที่ชื่อ Works and Days แสดงถึงสังคมที่เคารพในความเป็นมนุษย์อย่างลึกซึ้ง

ประการที่ห้า ยูโทเปีย อาจแสดงสัญญาณในเชิงประจักษ์ แสดงความจับต้องได้ในลักษณะ positivism ซึ่งเป็นตัวแทนของโลกในอนาคตทางวิทยาศาสตร์ ในลักษณะของ trans humanist และ exotopia เพื่ออนุญาตให้มนุษย์สามารถสร้างโครงสร้างทางสถาบันที่ตนเองต้องการได้ด้วยตนเอง

ประการสุดท้าย สังคม ยูโทเปีย อาจเป็นเพียงการสะท้อนความว่างเปล่าของการประชดประชันโลกในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในศตวรรษที่ 15 ดังที่มอร์เขียนถึงสังคมในอุดมคติที่มีชื่อว่า “ยูโทเปีย (Utopia)” ขึ้น เพื่อตั้งใจเขียนเป็นวรรณกรรมเสียดสีล้อเลียนสังคมและกษัตริย์อังกฤษในสมัยนั้น สืบเนื่องจากการตั้งชื่อต่าง ๆ อาทิ ยูโทเปีย มาจากภาษากรีก หมายถึงเมืองที่ดีหรือเมืองที่ไม่มี ฌ แห่งหนใด ชื่อเมือง เช่น เมืองอามอรอท (Amaurote) เมืองศูนย์กลางแห่งยูโทเปียที่แปลว่าเมืองแห่งความมืดมัว ส่วนตัวละครที่เป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวของยูโทเปียชื่อ ราฟาเอล ไฮโธลเดย์ (Hytholday) แปลว่าผู้ที่พูดแต่เรื่องไร้สาระ หรือประเทศข้างเคียงอย่างชาวโพลีเลอไรท์ส

(Polyerites) แปลว่าคนเหลวไหล (ชานาญ จันทรเรือง, 2543) นอกจากนี้ บทสนทนาระหว่าง มอร์ และ เฮย์เทอเคย์ ก็ยังเต็มไปด้วยการล้อเลียนและ ถากถางกษัตริย์อังกฤษในกาลสมัยนั้น อาทิ การก่อปัญหาาระบบทุนนิยมแบบ ผูกขาด ปัญหาการบิดเบือนกลไกการตลาด (Moral Hazard)⁵ ปัญหาการสะสม ทรัพย์สินเกินพอดีของเหล่านายทุน หรือปัญหาการส่งผลกระทบต่อเมืองไปรวบรวบใน สงครามของกษัตริย์ ซึ่งล้วนแล้วแต่แสดงถึงเจตนาของผู้เขียนที่จะชี้ให้เห็นว่า ยูโทเปีย เป็นเพียงเรื่องล้อเลียนกษัตริย์อังกฤษ และเรื่องที่สมมติขึ้นเท่านั้น

ทั้งนี้เมื่อผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์จากข้อมูลทฤษฎีภูมิ กลับตระหนัก ถึงจุดบกพร่องของความเป็น ยูโทเปีย และสรุปได้ว่าแก่นแท้ของความเป็น อุดมคตินี้อาจไม่เคยเกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์ดังเหตุผลต่อไปนี้

ประการแรก มอร์ ตั้งใจสร้างยูโทเปียให้เป็นสังคมในฝันเพราะ ต้องการสร้างค่านิยมในเรื่องการรักษาคุณธรรมและความพึงพอใจในการใช้ ชีวิตมนุษย์ ไม่ให้มนุษย์ให้ความสำคัญกับวัตถุและเห็นว่าเงินทองเป็นของ ไม่มีค่าเท่าใดนัก ซึ่งมนุษย์เหล่านี้ไม่สามารถมีอยู่ในโลกแห่งความจริง หรือมี อยู่ไม่มากพอที่จะสร้างโลกแห่งยูโทเปียขึ้นมาได้ในระบบเศรษฐกิจแบบ ทุนนิยม (ชานาญ จันทรเรือง, 2543) การปศุสัตว์ในยูโทเปียมีความ เจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ล้ำยุคสมัยศตวรรษที่ 15 ที่มอร์อาศัยอยู่ อาทิ แม้ไก่ไม่จำเป็นต้องฟักไข่ เนื่องจากมีวิธีการฟักไข่จากเตาอบ ทำให้ลูกเจี๊ยบที่ ถูกฟักต้องเดินตามผู้เลี้ยงแทนที่จะเดินตามแม่ไก่ที่อาศัยอยู่ในเล้า เป็นต้น (More, 2013)

⁵ เป็นปัญหาเรื่องผู้บริโภครวมที่มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไป ที่มา McKinnon and Pill (1996)

อย่างไรก็ดี ในขณะที่ มอร์ เองก็มีความชัดเจนในเชิงภาพแห่งจินตนาการ แต่จุดมุ่งหมายของ มอร์ ยังคงไม่เป็นที่ประจักษ์ชัดนักว่าเขามีความมุ่งหมายเพื่อสร้าง ยูโทเปีย เพื่อเป็นบรรทัดฐานทางสังคม หรือเพียงเพื่อประชดประชันสังคมอันเลวร้ายของระบอบการปกครองที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่กันแน่ ทั้งนี้วนิยายของเขายังคงมีความย้อนแย้งกันเอง อาทิ เขากล่าวว่า ยูโทเปีย ที่ไม่มีกฎหมายมากมายบังคับพลเมือง หากแต่ มอร์กลับพร่ำพรรณนาถึงภาระหน้าที่อันมากมายของเหล่าพลเมืองที่ต้องทำในแต่ละวัน อาทิ แต่ละฟาร์มต้องมีประชากรไม่ต่ำกว่าสี่สิบคน และแต่ละคนมีภาระหน้าที่ที่ต้องทำชัดเจน ทั้งชายและหญิงอยู่ภายใต้กฎหมายต่าง ๆ ทางสังคมที่เคร่งครัดเพื่อเป็นภรรยาและสามีที่ดี นอกจากนี้แต่ละฟาร์มยังต้องประกอบไปด้วยหัวหน้าผู้ควบคุมและดูแลลูกบ้านที่อาศัยอยู่ในฟาร์ม หรือแม้แต่เด็กเล็กก็มีภาระหน้าที่ที่ต้องเรียนรู้ ทั้งยังต้องเผยแพร่ความรู้ของตนสู่ยุวชนรุ่นต่อ ๆ ไปอีกด้วย (More, 2016) ความย้อนแย้งดังกล่าวทำให้อิทธิพลของแนวคิดและงานเขียนของเขาต่อโลกจึงยังไม่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดนัก เนื่องจากเจตนาของเขายังคงเป็นข้อถกเถียง ดังนั้นแนวความคิดเกี่ยวกับ ยูโทเปีย จึงมีผลก่อให้เกิดความคลุมเครือต่อรูปแบบที่แท้จริงของสังคมเชิงอุดมคติโดยไม่อาจชี้ลงไปได้ชัดเจนนักว่าการสร้างชุมชน ยูโทเปียตามแบบของเขาต้องทำอะไร ทำอะไร มีวิธีการและขั้นตอนเช่นไร ทำให้สังคมที่เทียบเคียงได้กับแนวความคิดของ มอร์ ไม่เคยปรากฏขึ้นมาก่อนเลยในประวัติศาสตร์ แม้แต่ในยุคศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นยุครุ่งเรือง หรือ Age of Enlightenment⁶

⁶ คือการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมของเหล่าปัญญาชนในยุโรปและอาณานิคมบนทวีปอเมริกาช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป้าหมายเพื่อปฏิรูปสังคมและส่งเสริมการใช้หลักเหตุผลมากกว่าการใช้หลักจารีต, ความเชื่อ และการเปิดเผยจากพระเจ้า รวมไปถึง

ประการที่สอง แนวความคิดเกี่ยวกับ ยูโทเปีย มีผลต่อความคิดของระบบสังคม ลัทธิการเมือง การบริหารจัดการการปกครอง เศรษฐกิจมาช้านานตามยุคสมัย แต่ก็ยังคงได้ชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวมานับครั้งไม่ถ้วนทั้งในประเทศอังกฤษ และแม้แต่สหรัฐอเมริกา (Beecher, 1986) ดังนั้น ยูโทเปีย จึงอาจเป็นไปได้เลยที่จะเกิดบนโลกมนุษย์ เป็นเพียงแค่อินแดนในจินตนาการเพื่อที่จะกระตุ้นให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้อย่างวาดหวังที่จะสามารถได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขบนดินแดนแห่งนั้น

ประการที่สาม สังคม ยูโทเปีย โดย มอร์ มิได้อยู่บนพื้นฐานของโลกแห่งความจริง ซึ่งเขาอาจเพียงต้องการจะวิพากษ์วิจารณ์สังคมร่วมสมัยในเวลานั้น ๆ โดยทักท้วงเอาไว้ว่า ยูโทเปีย อยู่ในฐานะที่เป็นสถานที่ที่ดี เมื่องานเขียนมิได้อยู่บนพื้นฐานของโลกแห่งความเป็นจริง จึงเป็นการยากที่จะเกิดขึ้นในโลกใบนี้ได้ ดังนั้นแนวความคิดของมอร์จึงเป็นเพียงเรื่องเพ้อฝันและเป็นการเสียเวลาที่จะต้องครุ่นคิดและถกเถียงถึงสิ่งที่ไม่สามารถเป็นไปได้ในโลกมนุษย์

ประการที่สี่ เป็นการล้ำสมัยอย่างยิ่งที่โลกมนุษย์ซึ่งได้ก้าวผ่านคริสต์ศตวรรษที่ 18 “หรือยุคความรอด” อันได้รับการมองว่าเป็นความสมบูรณ์โดยผ่านความก้าวหน้าในยุคสมัยใหม่ (Modern Progress) หากแต่ในศตวรรษที่ 19 ยูโทเปีย ที่มนุษย์พยายามสร้างขึ้น อาทิ Freeland Association และ Arden Village (Charles, 1975) ได้ย้อนกลับมาอีกรูปแบบสังคมที่เชื่อมโยงความเป็นคอมมูนหรือชุมชนทางศาสนาต่าง ๆ ในการเสาะแสวงหาทางรอด

ส่งเสริมความรู้ทางวิทยาศาสตร์ชั้นสูง การเคลื่อนไหวยังสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความรู้หรือการใช้ปัญญา ต่อต้านความเชื่อทางไสยศาสตร์ (Wilson & Reill, 2004)

แห่งจิตวิญญาณสำหรับสวรรค์ในชีวิตหลังความตาย (Krishnan, 2000) การที่สังคมในศตวรรษที่ 19 ที่มีความก้าวหน้าทางด้านสังคมวิทยาศาสตร์ที่จะสามารถสนับสนุนสังคมในรูปแบบของเหตุผลได้ แต่กลับยึดความเชื่อรูปแบบเดิมจึงเป็นเรื่องที่ล้าหลังอย่างยิ่ง

ประการที่ห้า การปฏิวัติทางการเมืองและอุตสาหกรรมในทวีปยุโรปในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้นำไปสู่การพัฒนาของนักคิด ยูโทเปีย แบบสังคมนิยม (Althusser, Louis, & Balibar, 2009) นั่นคือการปฏิวัติทางชนชั้นโดยไม่ใช้ความรุนแรง แต่ในที่สุดแล้ว คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และเฟรดเดอริก เอ็งเงิล (Frederich Engels) ที่คิดค้นทฤษฎีดังกล่าวต่างก็มองว่า ความเจริญก้าวหน้าแบบ ยูโทเปีย นี้เป็นทั้งคุณและโทษ ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างชนชั้นและต้องเอาชนะความแบ่งแยกนี้ด้วยการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ (Demavivas, 2016)

เซอร์ โทมัส มอร์ ได้พยายามอธิบายสังคมตะวันตกในช่วงยุคสว่าง (Renaissance) ผ่านวรรณกรรมเสียดสีสังคม “ยูโทเปีย” ได้สะท้อนบทบาทของกษัตริย์ต่อสิทธิมนุษยชนและสิทธิเหนือทรัพย์สินในช่วงศตวรรษที่ 15 พบว่างานของ มอร์ มีความพยายามที่จะปรุงแต่งสังคมที่เขาอยู่ให้เหมือนกับรัฐอุดมคติตามแบบของเพลโต และอริสโตเติล และงานของเขาก็ได้สะท้อนความย้อนแย้งระหว่างเมืองแห่งอุดมคติและความเป็นไปได้ในโลกแห่งความเป็นจริงในช่วงยุคศตวรรษที่ 15 ผ่านบทสนทนาระหว่างเขาและเฮย์เทอเดย์ (Hythloday) ตัวเอกของเรื่อง (More, 2016)

ยูโทเปียถูกแบ่งออกเป็นสองเล่มด้วยกันโดยเล่มแรกได้แสดงเรื่องราวระหว่างตัวเอกของเรื่องคือ เฮย์เทอเดย์ ปีเตอร์เกิลเลส (Peter Giles) และมอร์ โดยเนื้อเรื่องวนเวียนอยู่กับคำถามของเขามที่มีต่อเฮย์เทอเดย์ ว่าทำไมเขา

ถึงไม่แนะนำกษัตริย์ให้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง และข้อเสนอระหว่าง มอร์ และ เฮย์เทอเคย์ ว่าควรวางแผนให้เมืองแห่งอุดมคตินี้เป็นเช่นไร ซึ่งเนื้อหาที่ได้มีการแสดงการเสียดสีสังคมอังกฤษในขณะนั้นผ่านบทสนทนาระหว่าง มอร์ และเฮย์เทอเคย์ อาทิ การส่งพลเมืองไปร่วมรบในสงครามของกษัตริย์ ในขณะที่กษัตริย์เองก็ได้มีความสามารถอะไรแม้แต่การทำฟาร์ม หรือการทำปศุสัตว์ หรือปัญหาในแง่ของพ่อค้าอังกฤษที่มุ่งผูกขาดการค้าตลาดจนทำให้เกิดการบิดเบือนกลไกการค้า (More, 2016) เป็นต้น ส่วนเล่มที่สองได้ทำการอธิบายถึงระบบกฎหมาย วัฒนธรรม และประเพณีของชาวยูโทเปีย (Krishnan, 2000)

พบว่า ยูโทเปีย ให้ความสำคัญกับการอยู่ดีกินดีของราษฎรและการสร้างสันติสุขในสังคม รัฐมีการวางแผนและกำหนดงานให้แก่พลเมืองอย่างจำเพาะเจาะจง ยูโทเปียมีการควบคุมจำนวนประชากรให้อยู่ในอัตราที่เหมาะสมไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไปอีกด้วย นอกจากนี้ มอร์ ยังได้ทำการสะท้อนถึงสังคมอุดมคติ หากแต่ถ้าถามว่าเขาคาดหวังต่อสังคมดังกล่าวว่ามีอยู่จริงหรือไม่ เขากลับสรุปในหน้าสุดท้ายว่า ยูโทเปียคือสิ่งน่าละอาย ความน่าละอายคือความคิดของ เฮย์เทอเคย์ ทั้งในเรื่องวัฒนธรรม ประเพณี และกฎเกณฑ์ของชาวยูโทเปีย ซึ่งความน่าละอายนี้เองที่สะท้อนได้ว่าสังคมอุดมคตินี้อาจไม่สามารถสร้างได้ในโลกแห่งความจริง แม้แต่จะเป็นความจริงในช่วงยุคศตวรรษที่ 15 ที่เขาอาศัยอยู่ก็ตาม หากแต่ มอร์ ก็ยังต้องการให้มันเกิดขึ้นและคิดอยากปรับปรุงสังคมในขณะนั้น นอกจากนี้ในขณะในตัวเอกของเรื่องให้ความสำคัญกับทรัพย์สินร่วมกันของรัฐ (Common Goods) มอร์ กลับต้องการให้รัฐมอบสิทธิให้แก่ทรัพย์สินส่วนบุคคล และสุดท้ายกลับไม่พบบทสรุปว่า ที่สุดแล้วเมืองควรเลือกที่จะเป็นเช่นไรกันแน่ (Marriott, 2004)

เมื่อนำแนวคิดของสังคมนิยมยูโทเปียมาเปรียบเทียบกับในสภาวะการปฏิรูปทางการเมืองด้วยหวังที่จะสร้างภาพเสมือนของสังคมนิยมยูโทเปียหรือสังคมนิยมยูโทเปียขึ้นในขณะที่ประเทศกำลังก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 พบว่า โลกทั้งในอดีตและปัจจุบัน แม้แต่ในยุครอด (Enlightenment) ต่างก็เต็มไปด้วยมนุษย์ที่เต็มไปด้วยกิเลส ยากเกินจะอยู่ร่วมอย่างอิสระโดยปราศจากกฎหมาย ตราบใดที่เรายังคงผูกติดกับอำนาจ และระบบสังคมนิยมยูโทเปีย จึงเป็นไปได้แค่เพียงสังคมในภาพฝันที่มนุษย์เราทุกคนอยากมีอยากเป็น แต่เราเองที่ไม่สามารถดึงตนเองออกจากภาวะยึดติดในกิเลสที่ฝังอยู่ภายใต้จิตใจมนุษย์ทุกคนได้ (ชานาญ จันทรเรือง, 2543)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการฝันหรือการจินตนาการสามารถเป็นความสุขอีกอย่างของมนุษย์ที่ผิดหวังกับสังคมแห่งความเป็นจริง (Demavivas, 2016) หากแต่งงานเขียนนั้นเมื่ออยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง หรือหากมีการสะท้อนถึงวิธีการ และรูปแบบที่จะสร้างให้สังคมนิยมยูโทเปียประสบความสำเร็จ งานของมอร์ ก็ถือได้ว่าเป็นโมเดล หรือบรรทัดฐานของการเกิดสังคมแบบอุดมคติได้ในโลกอนาคต ทำให้มนุษย์อาจสามารถสร้างสิ่งที่ มอร์ ต้องการให้ประสบผลสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของสังคมได้ หากแต่เมื่องานเขียนของ มอร์ กลับสะท้อนได้ว่าผลงานของเขาเพียงต้องการที่จะเผยแพร่จินตนาการ “งานของเขา ก็เป็นไปได้แค่เพียงนวนิยายเรื่องหนึ่งเท่านั้น”

เอกสารอ้างอิง

ชานาญ จันทรเรือง. (2543). Utopia ยูโทเปีย. *ประชาไท*. เข้าถึงได้จาก
<http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1281>.

Althusser, L. & Balibar, E. (2009). *Reading Capital*. London: Verso.

- Bank, L., M. (2013). *A personal statement from Iain Banks*. Retrieved from <http://www.iain-banks.net/2013/04/03/a-personal-statement-from-iain-banks/>.
- Brickhouse, T. & Smith, N. (2015). *Plato (c. 427–347 BC)*, *The Internet Encyclopedia of Philosophy*. Retrieved from <http://www.iep.utm.edu/republic/>.
- Beecher, J. (1986). *The Visionary and His World*. California: University of California Press.
- Bellamy, E. (2000). *Looking Backward 2000-1887*. Retrieved from <http://pinkmonkey.com/dl/library1/digi381.pdf>.
- Charles, P. (1975). *Utopias on Puget Sound, 1885–1915*. Seattle: University of Washington State Press.
- Demavivas, K. (2016). *White Space. Utopia and Utopia Station*. Retrieved from <http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=whitespace&month=27-05-2006&group=1&gblog=7>.
- Ellen, W. & Reill, P. (2004). *Encyclopedia of the Enlightenment*. Oxford: Oxford University.
- Heinlein, R. (1982). *The Moon Is A Harsh Mistress*. USA: G. P. Putnam's Sons.
- Heinz, D. (1994). *Rapp, Johann Georg*. Herzberg: Bautz.
- Krishnan, K. (2000). *Utopianism*. Milton Keynes: Open University Press.

- Lessing, D. (1994). *The Marriages Between Zones Three, Four and Five*. London: Flamingo.
- Lodder, C, Kokkori, M & Mileeva, M (2013). *Utopian Reality: Reconstructing Culture in Revolutionary Russia and Beyond*. Leiden. Netherlands: Koninklijke Brill.
- Lyman, T. & Sargent, L. (2005). *The Necessity of Utopian Thinking: A Cross-National Perspective. Thinking Utopia: Steps into Other Worlds*. New York: Berghahn Books.
- Mann, B. (1961). *My Own Utopia (epilogue from The Ascent of Woman)*. Canada: Science and Technology Research.
- Marriott, A. (2000). *A slave state: Society in SIR Thomas More's Utopia*. Retrieved from <http://capitalismmagazine.com/2004/01/a-slave-state-society-in-sir-thomas-mores-utopia/>.
- McKinnon, R., & Pill, H. (1996). Credible liberalizations and international capital flows: The over borrowing syndrome. In T. Ito, & A. Krueger (Eds.), *Financial Deregulation and Integration in East Asia*. Chicago: University of Chicago Press.
- McNair, R. (2006). *Why Has Utopia Failed ?*.USA: Tomorrow World.
- More, T. (2016). *Utopia. Planet PDF*. Retrieved from http://history-world.org/Utopia_T.pdf.

- Royal Spanish Academy. (2001) *“Utopia” in Dictionary of the Spanish Language* (22nd ed.). Spain: Real Academia Española.
- Russell, E., F. (1963). *The Great Explosion*. London: The Science Fiction Book Club.
- Spannos, C. (2008). *What is Real Utopia?. Z Magazine*. Retrieved from <https://zcomm.org/znetarticle/what-is-real-utopia-by-chris-spannos/>.
- Peltoniemi, T. (1984). *“Finnish Utopian Settlements in North America” (PDF)*. Retrieved from http://www.sosiomedia.fi/utopia/na_settlements.pdf.
- Urmson, J., O. (1997). Plato and the Poets. In Kraut, Richard (ed.) *Plato’s Republic*. New York: Rowman and Littlefield.
- Vance, J. (1973). *“Rumfuddle” Three Trips in Time and Space. The Mammoth Book of 20th Century Science Fiction: Volume Two*. Netherland: Meulenhoff.